

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду изабрани у комисију за оцену докторске дисертације ***СПОРТ У СЛУЖБИ СОЦИЈАЛИЗМА: ЈУГОСЛОВЕНСКО ИСКУСТВО (1945-1953)***, коју је написао колега **Никола Мијатов**, слободни смо да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Никола Мијатов је рођен 1988. у Вршцу где је завршио основну школу и гимназију. Студије историје на Филозофском факултету у Београду је започео 2010. Редовно је студирао и успешно полагао испите с високим оценама. Дипломирао је 2014. с просечном оценом 8,77. Одмах по дипломирању је уписао мастер студије које је успешно привео крају 2015. након чега је уписао докторске студије на Катедри за историју Југославије Филозофско факултета у Београду. Његова просечна оцена на мастер, као и на докторским студијама износи 10. Запослен је у Институту за савремену историју од 2018. До сада је објавио више научних радова, а још неколико његових радова су за публикавање прихватиле редакције водећих часописа националног значаја и они се тренутно налазе у фази припреме за штампу. Први објављени истраживачки рад Николе Мијатова је био везан за његов дипломски рад који је објављен у часопису „Историја XX века“ („Milovan Đilas i britanski laburisti 1950 - 1955“, *Istorija 20. veka*, 2/2015, Institut za savremenu istoriju). Његов други објављени рад се односи на истраживачку проблематику односа Југославије према проблему почетака евроинтегративних процеса на тлу Западне Европе („Jugoslavija i ujedinjavanje Zapadne Evrope 1950 – 1958“, *Tokovi istorije*, 2/2016). Започета истраживања везана за израду докторске дисертације о улози спорта у процесу изградње југословенског социјализма су нашла одраза у раду који је проистекао као плод његовог првог учешћа на

научној конференцији („Problematika prvih godina rada Državnog instituta za fiskulturu”, Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Međunarodna naučna konferencija: „Efekti primene fizičke aktivnosti na antropološki status dece, omladine i odraslih“ – Zbornik radova, Beograd 10-11. decembar 2016). Неколико његових радова посвећених улози спорта у изградњи система одбране социјалистичке Југославије и физичког васпитања школске омладине се налазе у процесу штампе. Недавно је у издању Института за савремену историју објавио своју прву књигу „Милован Ђилас и европски социјалисти 1950-1958” проистеклу из његовог мастер рада.

Улога спорта у изградњи југословенског социјализма коју је за тему своје докторске дисертације изабрао Никола Мијатов представља нову тему у српској историографији која је до сада није била истраживана с историографског становишта. Зато се колега Мијатов одлучио да своја истраживања започне систематским радом на примарним историјским изворима похрањеним у у Архиву Југославије, проистеклих радом највиших државних и партијских институција попут Фонда 507 – Савез Комуниста Југославије, Фонда 836 – Кабинет Маршала Југославије и Фонда 837 – Кабинет председника Републике) до мањих фондова у којима се директно или индиректно налази релевантна историјска грађа везана за југословенски спорт (Фонд 321 – Комитет за фискултуру Владе ФНРЈ, Фонд 117 – Савез синдиката Југославије и Фонд 141 – Антифашистички фронт жена). У Архиву Србије у обзир су узети фондови којима се налази грађа која детаљније третира проблематику спорта на локалном нивоу попут Фонда 191 – Комитет за фискултуру НРС или Фонда Републичког завода за спорт. За спољнополитичке аспекте теме доминатна је архивска грађа која се чува у Дипломатском архиву Министарства спољних послова Републике Србије, како Политичка архива тако и Политичка архива – строго поверљиво. Истраживао је и у Војном архиву, значајном за разумевање улоге спорта у систему одбране социјалистичке Југославије, као и у Историјском архиву града Београда где се налазе извори важни за сагледавање различитих аспеката спортског живота на локалном нивоу.

Поред необјављених архивских извора коришћено је и неколико десетина књига објављених докумената КПЈ (СКЈ), различитих сведочења и других мемоарских извора, изворни текстови савременика, штампа, периодика и релевантна литератури о општим политичким и друштвеним приликама, идејама и њиховим носиоцима. Стичући увид у ову

врсту литературе коју анализира колега Мијатов, примећујемо да се у њој налазе дела неопходна за разумевање најширег историјског контекста у коме је обликован југословенски социјализам, као и сви радови у којима су анализирани проблеми места и улоге спорта у развоју социјалистичког друштва у Југославији.

2. Предмет и циљ дисертације:

Започињући истраживање места и улоге спорта у годинама изградње и обликовања југословенског социјализма, колега Никола Мијатов се орјентисао на врло ретко и специфично истраживачко поље које се до сада налазило на маргинама истраживања различитих друштвених аспеката историје социјалистичке Југославије. Југословенском револуцијом и успостављањем идеологије социјализма спорт се прилагођавао новим југословенским условима и специфичностима. Прва фаза развоја социјалистичке Југославије (1945-1953) представља хронолошки оквир овог истраживања. Током тог периода се од покушаја доминантне совјетизације државе и друштва дошло до западног отклона и формирања сопственог пута у социјализам дефинисаног самоуправљањем на унутрашњем и несврстаношћу на спољнополитичком плану. Политика државе, као и њени и покушаји коришћења спорта зарад изградње социјализма у тим фазама предмет су овог истраживања. Кључне идеолошке основе социјализма, доминантно из подручја идеологије социјалистичког рада и развоја човека, своје одразе су налазиле и у спорту који је по њима моделиран. Свестраност у спорту, насупрот једностраности капиталистичког рада, само је једна од одредница новог приступа спорту који су гајиле комунистичке власти. Нераскидиво повезан са феноменом слободног времена, самим тим и са проблематиком дужине радног времена, спорт свестраности и масовности је требало достићи управо у социјализму. Такође, спорт је коришћен као и једно од средстава изградње социјализма. Комплексном и омладини махом тешко разумљивом идеологијом социјализма партија није могла изградити већу базу својих поклоника унутар тог дела становништва. У те сврхе коришћен је спорт као моћно агитационо средство, наизглед неидеолошко као прва степеница ка самој партији. На модернизацијске постулате попут хигијене, здравља, избегавања порока алкохолизма и активне потрошње слободног времена, спорт је имао значајан утицај. Тај значај није промакао ни врху југословенске државе и у ту сврху настојали су да шире спорт

југословенским простором и користе га као оруђе у свеопштој модернизацији и изградњи социјализма. Присутна милитаризација државе и друштва послератне Југославије није заобишла ни њен спорт. Као значајни фактор подизања одбрамбене моћи земље, спорт је и у новој Југославији имао и ту улогу. На пољу врхунског спорта ситуација је била изузетно специфична. Са идеологијом социјализма врхунски спорт био је неспојив, али је толерисан у циљу подизања међународног угледа Југославије, тиме и њене револуције у иностранству. Улогу својеврсних амбасадора југословенског социјализма имали су спортисти који су бројним гостовањима преносили и нову идеологију у свет. Комплексна улога врхунског спорта унутар или наспрам југословенског социјализма такође је предмет овог истраживања.

Утврђивање значаја и динамике развоја спорта у социјалистичкој Југославији примарни је циљ овог истраживања. Циљеви истраживања се односе на утврђивање идеолошких постулате и употребу спорта од стране државе у циљу изградње социјализма и југословенства. На другој страни, утврђено је и каква је била улога спорта као метода за опирање власти и изражавање протеста. Сагледана је и реалност на самом терену: анализирање спортског живота обичних грађана, масовног, школског и спорта на селу, али и проблематику учешћа југословенских жена у спортским активностима. На подручју врхунског спорта, утврђена је његова позицију наспрам идеологије социјализма, али и употреба у циљу остварења зацртаних државних циљева. Анализом друштвених феномена дубински повезаних са спортом њихов значај је истражен. Однос спорта и масовних манифестација попут Титове штафете, која се доминатно није уклапала у стандардно поимање спорта, а суштински је снажно с њим била повезана је јасније проучена. Анализом колеге Николе Мијатова је обухваћен и феномен «новог човека» ког је социјализам требало да изгради. Остале идеолошке основе југословенског социјалистичког спорта: свестраност, масовност и доступност су сагледани како на подручју идеје тако и на начин њихове реализације. Такође, и милитаризација спорта је сагледана кроз призму идеологије, али и своје практичне примене. На плану врхунског спорта је анализирана његова позиција унутар или наспрам државне идеологије социјализма. Домети и значај врхунског спорта за спољнополитичку позицију Југославије су такође једна од тема обухваћена истраживањем. На нивоу унутрашње политике анализирана је позиција професионалних спортиста у оквиру идеологије „радног народа“.

њихов лични однос према режиму и видови отпора које су испољавали у годинама 1945-1953.

3. Кратак опис садржаја дисертације:

Никола Мијатов се у структури дисертације определио за комбиновани за хронолошко-тематски принцип излагања истраживачких резултата с више међусобно повезаних делова: предговор, увод, четири поглавља и закључак, уз нужни резиме, списак коришћених извора и литературе и садржај.

Први део рада чинио исцрпан **Предговор** (стр. 9-15) у коме је образложен методолошки приступ теми, укратко се критички одредила према коришћеним изворима и литератури и дат преглед структуре рад. **Увод** (стр. 16-66) састојао из четири потпоглавља у којима би се феномен спорта ближе одредио уз преглед и његовог историјског развоја, како светског тако и на простору Југославије. Основе идеологије новог социјалистичког спорта Југославије свакако треба тражити у идеологији марксизма – лењинизма. Упуте за формирање и даљи развој спорта југословенски државни и партијски врх је тражио у делима Маркса, Енгелса и Лењина. Стога је сагледавање тог идеолошког обрасца на пољу спорта обрађено у првом поглављу под насловом **Спорт у служби „Диктатуре пролетеријата“** (стр. 67-95). Идеје југословенског спорта су анализирани у другом поглављу **Идеје нове физкултуре 1945-1953** (стр. 96-201). У оквиру тог поглавља је представљено шест засебих феномена, који су директно произишли из идеја, односно идеологија социјалистичког југословенства у спорту, масовност као императив развоја, свестраност као један од императива, спорт на селу, жене у спорту и спорт ометених у развоју. Конкретнија реализација политике «новог спорта» је сагледана у трећем поглављу насловљеном са **Реализација нове физкултуре 1945-1953** (стр. 202-429) У том делу је несклад између идеје и реалности био сагледан кроз потпоглавља посвећена оснивању нових спортских друштава, кадровској политици у југословенском спорту, школској физкултури, милитаризацији југословенског спорта и односу између врхунског спорта и југословенског социјализма. Коришћење спорта у сврху остварења спољнополитичких циљева је представљена у четвртном поглављу **Огледало државне спољне политике** (стр. 430-491) на том месту је анализирана инструментализација спорта зарад утврђења спољнополитичког положаја Југославије у оквиру различитих фаза

њеног спољнополитичког позиционирања, као и размере и значај различитих облика деловања југословенских спортиста у иностранству ван модела који им је наметало партијско вођство што се у драстичним облицима рефлектовало на слику државе у међународним оквирима. У **Закључку** (стр. 492-499) су сумирани резултати обављеног истраживања и указано на могуће правце будућих истраживања. Рад ће још чине кратак **Резиме на енглеском језику, Попис извора и литературе** коришћених при изради рада и **Садржај**.

4. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Обавивши већи део архивског и другог истраживања, као и анализу постојеће литературе, колега Мијатов је поставио више хипотеза. Детаљнија анализа извора показује њихову одрживост, односно оправданост, због чега поједине могу бити потврђене, а друге одбачене.

- Спорт је заузимао значајно место у политичком и друштвеном животу Југославије;
- Од свих државних и друштвених институција југословенски спорт је обухватао, што активно што пасивно, највећи постотак становништва;
- Југословенски спорт био је обојен идеологијом саме државе – социјализмом;
- Са мењањем спољнополитичке оријентације Југославије мењао се и њен спорт;
- Спорт је пратио државну линију југословенства и допринео изградњи колективног југословенског идентитета;
- Врхунским спортом држава је градила свој углед у иностранству где су сусрети репрезентација и клубова пратили спољнополитичку оријентацију саме Југославије;
- После 1945. године на простору читаве Југославије оснивају се нова спортска друштва и спорт постаје приступачнији ширем становништву државе;

- Оснивањем првог факултета за спорт 1946. Године - Државног института за физкултуру, југословенска држава настоји да у спорту преовлада научни метод и да се даљи развој спорта базира на научним достигнућима;
- Као једно од кључних агитационих метода за придобијање омладине партија је користила спорт;
- У процесима модернизације и еманципације југословенског друштва спорт је имао истакнуту улогу;
- За појединце без партизанске прошлости врхунски спорт је представљао метод социјалне покретљивости;
- Уједно са процесом милитаризације југословенског друштва и њен спорт бива, између осталог, милитаризован и подвргнут циљу јачања одбрамбене моћи земље;
- Навијање за одређене клубове или понашање на стадионима приликом спортских утакмица представљало је својеврсни медијум за изражавање политичких ставова који су често ишли насупрот званичне државне политике.

Завршетак истраживања у највећој је мери потврдио постављене хипотезе и додатно их аргументовао.

5. Остварени резултати и научни допринос:

Завршни резултат истраживачког напора колеге Николе Мијатова је везан за утврђивање значаја и динамике развоја спорта у социјалистичкој Југославији. Његовим радом су утврђени идеолошки постулати и начини употребе спорта од стране државе у циљу изградње социјализма и југословенства, док су на другој страни представљени и начини коришћења спорта као метода за опирање власти и изражавање протеста. Јасно су представљени и облици спортског живота ширих слојева становништва, масовног, школског и спорта на селу, али и учешће југословенских женске популације у спортским активностима. На подручју врхунског спорта је утврђена његова позицију у односу на идеологију социјализма. На индивидуалном нивоу врхунских спортиста је показан њихов доминантни однос према власти и установљеном политичком систему. Како истраживање југословенског спорта представља нераскидиви део процеса разумевања и утврђивања

природе социјалистичке Југославије и пошто се на тако комплексном и свепрожимајућем феномену огледају и политика државе и њена друштвена свакодневица истраживање колеге Николе Мијатова је допринело и разумевању природе и суштине социјалистичке Југославије и представља важан корак ка дубљем сагледавању бројних друштвених феномена који су били њен саставни део.

6. Закључак:

Након упознавања са завршеним текстом докторске дисертације колеге Николе Мијатова *СПОРТ У СЛУЖБИ СОЦИЈАЛИЗМА: ЈУГОСЛОВЕНСКО ИСКУСТВО (1945-1953)*, изабрана Комисија закључује да њен садржај и структура одговарају одобреној пријави, односно да су анализирана сва питања која су претходно дефинисана као истраживачки проблем. Комисија такође закључује да ова дисертација по свом истраживачком домету и сазнањима стеченим о до сада углавном недовољно проучаваним историјским проблемима представља оригинално и самостално научно дело, те да су се стекли сви потребни услови за њену јавну одбрану, на којој ће бити изречена појединачна мишљења и сугестије.

С поштовањем,

Београд, 5. октобар 2019.

Комисија:

Др Љубодраг Димић, редовни професор
Филозофски факултет, Београд

Др Мира Радојевић, редовни професор
Филозофски факултет, Београд

Проф. др Предраг Марковић, научни саветник
Институт за савремену историју, Београд

Др Драгомир Бонцић, виши научни сарадник
Институт за савремену историју

Др Александар Животић, ванредни професор
Филозофски факултет, Београд
(ментор и писац реферата)